

Σεμ. 12 (29 Μα.) Επικούρειοι

Επίκουρος, 341-270 π.Χ, ατομική παράδοση (Λεύκιππος, Δημόκριτος, Ναυσιφάνης), μετάβαση από τη Σάμο στην Αθήνα σε νεαρή ηλικία, ίδρυση Κήπου, στενοί δεσμοί ανάμεσα στα μέλη της σχολής (*φιλία*), σχολή ανοικτή σε δούλους και γυναίκες, αντιπαράθεση με Ακαδημία, Λύκειο και Στοά, ελάχιστο ενδιαφέρον για επιστήμες.

έργα: *Περὶ φύσεως* (φυσική), *Κύρια δόξαι* (συνόψιση των βασικών αρχών), επιστολές *Πρὸς Μενοικέα* (ηθική), *Πρὸς Ἡρόδοτον* (φυσική), *Πρὸς Πυθοκλέα* (αστρονομία).

Κυριότεροι Επικούρειοι: Ἐρμαρχος (πρώτος σχολάρχης Κήπου), Μητρόδωρος ο Λαμψακηγός (στενός φίλος Επίκουρου), Φιλόδημος (πάπυροι, βιβλιοθήκη Ερκουλάνου), Λουκρήτιος (*De rerum natura*), Διογενής Οιοανδέας (επιγραφή στο τείχος της πόλης).

Φυσική φιλοσοφία: άτομα και κενό

Το σύμπαν είναι άπειρο και αιώνιο. Άπειροι κόσμοι γεννιούνται και χάνονται χωρίς κάποιο σκοπό. Τα πάντα, ακόμη και η φθαρτή ψυχή, συγκροτούνται από *άτομα* (μικροσκοπικά σωματίδια που έχουν ελάχιστο βάρος και κινούνται διαρκώς, σχηματίζοντας παροδικές ενώσεις) και *κενό* (ο χώρος όπου κινούνται τα άτομα). Τα πάντα γίνονται τυχαία και επομένως όλοι οι δυνατοί συνδυασμοί ατόμων είναι πιθανοί στον άπειρο χώρο και χρόνο. Βασικός σκοπός της φυσικής φιλοσοφίας είναι να απαλλάξει τον άνθρωπο από τον φόβο που προξενούν τα τρομακτικά φυσικά φαινόμενα, ο θάνατος και οι τιμωρίες των θεών.

Ηθική φιλοσοφία: αταραξία

Σκοπός του ανθρώπου είναι η ευδαιμονία (*ἡδέως ζῆν*) που συχνά ορίζεται ως *αταραξία* (απουσία σωματικού πόνου, φόβου, ταραχή της ψυχής), μια κατάσταση ηρεμίας και πληρότητας. Η επικούρεια ηθική φιλοσοφία συμπυκνώνεται στην *τετραφάρμακο* (*ἄφοβον ὁ θεός, ἀνύποπτον ὁ θάνατος καὶ τάγαθὸν μὲν εὐκτῆτον, τὸ δὲ δεινὸν εὐεκκαρτέρητον*).

1. Οι θεοί είναι μακάρια και αγαθά όντα. Ένα μακάριο και αγαθό όν δεν προξενεί κακό σε άλλα όντα. Άρα οι θεοί δεν μπορεί να ταραζονται και να θυμώνουν με τους ανθρώπους.
2. Ο θάνατος σηματοδοτεί το τέλος του σώματος και της ψυχής και επιφέρει απώλεια των αισθήσεων. Εφόσον δεν έχουμε αισθήσεις, δεν θα αισθανόμαστε κανένα πόνο μετά το χωρισμό σώματος και ψυχής. Οπότε ο θάνατος δεν είναι κάτι φοβερό.
3. Το αγαθό συνίσταται στην κατάκτηση της αταραξίας. Ταραζόμαστε όταν επιδιώκουμε πρόσκαιρα αγαθά (εξουσία, πλούτος, εκλεκτό φαγητό) και όταν φοβόμαστε χωρίς λόγο φαινόμενα που μπορούν να εξηγηθούν λογικά και δεν επιδρούν ουσιαστικά στη ζωή μας.
4. Οι πόνοι, φόβοι και οι ανασφάλειες των ανθρώπων μπορούν να θεραπευθούν. Η φιλοσοφία είναι το απαραίτητο μέσο για την αποκατάσταση της ισορροπίας. Υπ' αυτή την οπτική γωνία, η φιλοσοφία είναι αναγκαία για κάθε άνθρωπο σε οποιαδήποτε ηλικία.

Ηδονή

Η *ηδονή* είναι η εξουδετέρωση του σωματικού (π.χ. ψύχος, πείνα) και ψυχικού πόνου (π.χ. φόβος, ελπίδα) και η λελογισμένη ικανοποίηση των ορμέμφυτων (πείνα, δίψα, ερωτική συνέρρευση). Ωστόσο αυτή η πρόσκαιρη ικανοποίηση δεν επαρκεί για την κατάκτηση της ευδαιμονίας η οποία εξασφαλίζει την εξάλειψη των αναγκών που δεν μπορούν να ικανοποιηθούν (π.χ. αθανασία) και των φόβων (π.χ. μεταθανάτιες τιμωρίες) που εμποδίζουν την απρόσκοπτη απόλαυση της ηδονής.

κατὰ κίνησιν ἡδοναί: οι ηδονές που νιώθουμε όταν εκπληρώνουμε επιθυμίες που προκαλούσαν δυσφορία (π.χ. η ικανοποίηση της πείνας κατά τη διάρκεια του φαγητού).

καταστηματικαὶ ἡδοναί: η κατάσταση ηρεμίας που ακολουθεί εφόσον οι *κατὰ κίνησιν ἡδοναί* εκπληρωθούν με φρόνηση (π.χ. εφόσον φάγαμε μετρημένα νιώθουμε ευχαρίστηση, αν όμως φάγαμε χωρίς μέτρο ικανοποιήθηκαν μόνο οι *κατὰ κίνησιν ἡδοναί* γιατί το στομάχι μας βάρυνε).

Ο σοφός

Ο σοφός πρέπει να καταπνίξει τις επιθυμίες που υπερβαίνουν τις άμεσες υλικές ανάγκες (στέγη, τροφή, ασφάλεια, φίλοι) και είναι απεριόριστες προκαλώντας έτσι πόνο (π.χ. είναι φυσική ανάγκη να θέλουμε να ντυθούμε με ακριβά ρούχα αλλά δεν είναι απαραίτητο για να ζήσουμε ευτυχισμένοι, καθώς ένα απλό ρούχο αρκεί για να καλύψει το σώμα μας), να περιστείλει στο ελάχιστο κάθε πηγή αναστάτωσης, και να απολαύσει την κοινωνική ζωή αρνούμενος καθετί περιττό και επιδιώκοντας την ήσυχη και ειρηνική ζωή (*λάθε βιώσας*).

Η φιλία

Δίχως τη φιλία δεν μπορούμε να επιτύχουμε σταθερή και διαρκή χαρά στη ζωή. Ο σοφός έχει ακριβώς τα ίδια αισθήματα για τον φίλο του και για εαυτό του. Η φιλία, με το μοίρασμα των αγαθών και των βασάνων, τα αμοιβαία ωφελήματα και την ασφάλεια που εξασφαλίζεται, δεν είναι μέσο για την επίτευξη της ηδονής αλλά η ίδια η φιλία συνιστά μια μορφή ολοκλήρωσης και ηδονής.

Οι θεοί

Οι θεοί υπάρχουν, καθώς όλοι οι άνθρωποι έχουμε μια κοινή παράσταση (*πρόληψις*) των θεών, παρά τις επιμέρους διαφοροποιήσεις. Οι θεοί είναι μακάρια και αγαθά όντα, δεν έχουν έγνοιες και πάθη, και κατοικούν ανάμεσα στους κόσμους (*intermundia*). Δεν δημιουργούν τους κόσμους, δεν επιβλέπουν την λειτουργία τους, και δεν αναμειγνύονται στα ανθρώπινα. Επομένως ούτε επιβραβεύουν ούτε τιμωρούν τους ανθρώπους για τις πράξεις τους και δεν υπάρχει κάποιος λόγος να τους φοβόμαστε.